

איך יודעים על עוף שהוא טהור?

בתורה"ק נמנו עשרים וארבעה מיני עופות טמאים שאסורים באכילה, וכל עוף שאינו מעשרים וארבעה המינים האלו הרי הוא טהור ומותר לאכלו.

★

על אף שעופות הטמאים הם רק עשרים וארבעה והטהורים הם רבים מאד, מ"מ מבואר בש"ס דא"א להתיר דבר מסופק על סמך רוב וכתבו התוס' ועוד ראשונים הטעם שבטמאים יש מינים רבים שאינם דומים זל"ז, ולכן למעשה העופות הטמאים מרובים מהטהורים [תוס', רשב"א, וראשונים חולין דף ס"ג ע"ב].

★

נמצא שכדי להתיר באכילה עוף הבא לפנינו, צריך לדעת שעוף זה אינו מהעופות הטמאים שהתורה אסרה אותם. הדרך היחידה לדעת זאת היא ע"פ מסורת שנמסר לנו מאבותינו שאכלו את העוף הזה וידעו שעוף זה אינו מהעופות הטמאים שהתורה אסרה באכילה. [שו"ע יו"ד סי' פ"ב]. עקב זה הי' נהוג בכל הדורות לשמור שלא יאכלו ח"ו שום עוף שאין עליו מסורת ברורה.

★

עם התפתחות הטכנולוגית תם העידן שקונים עוף ומביאים לשוחט והכל מתועש באופן שטעון בירור מהו העוף המובא לצלחת וכפי שהתברר חלק גדול מהעופות שבתמונות המצורפות הם מהמרכיבים את העוף שאנו אוכלים כיום בנוסף לעוד הרבה עופות בלתי ידועים ובלתי מוכרים.

והשאלה הנשאלת היתכן שמפעלי יצור חומרי גלם ידקדקו בהם מתחילת יצורם ואילו דברים שהם עיקרי איסורי מאכלות יתעלמו מתחילת יצורם. בהשערות מדומות ובאמונה תמימה לאנשי מדע אשר לדעתם סיווגי הבע"ח לפי כללים מדעיים. ואין להם שום זכר וביסוס בתורה"ק וכמבואר באגרת חזו"א ח"ג קי"א לענין הכרעת מין חיה ובהמה

לכן ראינו צורך לפרסם קצת מהנעשה בתחום הכלאות העופות וקצת בירור הלכתי שנכתב ע"י ח"א לפני מספר שנים. ומאז נתברר עוד דברים חמורים מאד בהכלאות שעושים היום בעופות.

★

למותר לציין שאין הדברים המתפרסמים כאן כקריאת תגר על מאן שהוא או טענות כלפי ועד כשרות זה או אחר כיון שהענין אינו בתחום התעסקותם, רק כדי לעורר את מי שיראת ד' נוגעת בלבבו לעשות מה שניתן לתקנת הענין.

באשר נודע שהעופות המשווקים חיוס לאכילה מקורם מחברות טפוח בחול, ששם מפתחים עוף ביתרונות מסחריים דהיינו, שיהי בעל בשר הרבה וגדל במהירות במינימום אוכל ועוד תכונות רבות הרצויים לבעלי המשקים, ומיבאים האמחות מחו"ל ומחם מגדלים כאן אפרוחים ומוכרים לבעלי משקים לגדלם לשחיטה, ובכל שנה או שנתיים מיבאים אמהות מחדש מהמפעלים של הטפוח בחו"ל.

מפעלי הטפוח בעולם הצטמצמו מאד ומונים כשבעה בתי חרושת בכל העולם, ומהם כמה קטנים שמיצרים מוצר יחודי במספר מועט מאד, וכך שג' או ד' מפעלים שולטים בכל התעשייה העולמית של העופות לאכילה.

ומה שנתברר שסדר הטפוח כולל ב' דברים: א) שבוררים התכונות הרצויות לחם מהעופות מיני' ובי' ומחם מגדלים דורות תבאים וחצאצאים דומים להורים בתכונותיה. ב) שמכליאים מיני עופות זב"ז ואז בוררין את הרצויים להם בתכונות המועילים של ב' המינים, ומחם מגדלים צאצאים כיו"ב, בתכונות הרצויות לחן, וכן את המוכלאים האלו חוזרים ומכליאים עד שמקבלים את הרצוי להם.

וכן הצורה החיצונית של העופות נקבע ע"פ בחירתם של בתי החרושת שעם כל הטפוח והחכלאות של מינים שונים הם שומרים ובוחרים הצורה הרצויה לחם, שהוא צבע לבן אחיד ומיעוט נוצות, וחורדת כל חלק מהעוף שלא יהי בו תועלת.

החברות הנ"ל משקיעות מאות מליוני דולרים במחקר ופיתוח, ושומרים על סודיות מוחלטת בנוגע למיני העופות שהם מכליאים כדי לקבל את המוצר המשובח, אעפ"כ ישנם מספר עופות שמקובל וגם החברות עצמן מוכנות לאשר שהן נמצאות כחלק מהחכלאות בתעשיית העופות, והם הקורניש, והפלימס רוק, שהם עצמם כ"א מחם מורכב ממספר עופות.

העופות הנ"ל המשמשים בהכלאות יש מחם משונים במראיהם מאד מהעופות שבמסורת, וחנה לפי הגדרת "המדע" של ימינו הם כולם בכלל תרנגולים. ולכן חשאלה, האם מועיל מה שלפי הגדרתם הוא בכלל תרנגולים שלא להצריך לחם מסורת, או שנימא מה לנו ולתגדרתם, שאצלינו עוף טהור נאכל רק במסורת שמכירם בצורתו שכזה אכלו, וזה מתירו לנו באכילה, ובל"ז הוא בכלל עוף בלא מסורת כשאסור באכילה.

עוד שמענו מאחד מחברות הטפוח שתרגול חבר הנקרא "עוף ה"זונגל" גלוס גלוס" ג"כ נמצא בין החכלאות, והרי זהו וודאי עוף טמא כמבואר נדה נ' ריש עמוד ב' שמתדר הגמרא למצוא עוף שלא הי' לו מחשבה לאכילה מחיים ורצה לומר שתרגול ברא הי' ואחיכו עלי' דתרגול ברא עוף טמא הוא. ומסקינן שם שאין שום תרגול ברא טהור רק תרנגולת שמרדה והטילה ביצים וגידלה אפרוחים בחוץ שייך שיהי טהור ולא הי' לה מחשבה מחיים לאכילה. או תרנגולת דאגמא אליבא דר"פ. ומסקינן בסוגיא שם דגם תרנגולת דאגמא חזינא דדרסא וטמא, זהו תמצית חסוגיא שם. ומבואר דכל תרנגולים בראיים טמאים.

וזה התרגול ברא ראינו אותו בגן החיות בירושלים ובוודאי שיש בו שינויים הרבה מתרגול שבמסורה שהוא בצבעים יפים כעוף נוי וזנבו ארוך הרבה מגודל גופו. ומתנהג כעוף בר לכל דבריו. והזיאלוג של גן החיות אמר לנו שמטיל הי' או ו' ביצים לשנה.

ובאמת משינוי זה לבד דמטיל רק ה' או ו' ביצים לשנה הי' אפשר לתביא שהוא עכ"פ מין אחר מתרגול היישוב, דתרגול היישוב מטיל כ"א ביצים בזא"ז. ומבוי בגמרא חולין נח', דכל שעדיין לא הפסיק להטיל חשבינן ל"י כחד שיחלא. ונמיא שיש חבדל בין תרנגולת שלנו לתרגול חבר שזה טוען רק מספר קטן בחד שיחלא וזה טוען הרבה בחד שיחלא. ובגמ' ב"ק נ"ה ע"א אמרינן דאוז חבית ואווז חבר כלאיים זב"ז שזה טוען חד ביעי בשיחלא וזה טוען כמה ביעתא כשיחלא, וממילא חזינן מזה דשינוי כזה קובע שהם ב' מינים. אך יש לדחות דיותר שינוי הוא בין אחד לכמה דאווז חבר, לשינוי דידן שעכ"פ גם זה טוען ב' בשיחלא

ואעי"פ שחשני טוען כ"א, ועיי רש"י שם וצ"ע. אך אי"צ לכ"ז שכבר כתבנו שמפוי בגמרא דכל התרנגולים הבראיים טמאים.

עוד יש לדון דמסתמא מערבין כל מה שמשביח מקחם וחם שוקדים על הכלאות שיועיל להם לתכונת הרצויים להם. ויש עוד מיני תרנגולים בראים שאפשר לחכליאם חיטיב בתרנגול תביתי. וכן יש מינים רחוקים יותר ובשינויים מופלגים ששייך לחכליאם בתרנגולים אשר חלק מהם אי"א לזווגם בהכלאה רגילה, אבל עכ"פ מתעברים ויולדים זמ"ז בחזרעה מלאכותית. שמצוי מאד בעופות, וחזיאולוג מגן החיות בירושלים אמר לנו שיש הרבה מיני חיות ועופות שמתעברים ויולדים בני כלאים ואין הצאצאים עקרים כלל כפרד אאל שמעמידים דורות אח"כ, כגון סוס וזברה, או אריה וטיגריס ועוד הרבת. ובגן החיות עצמו גידלו דורות מאלו וכן בעופות יש הרבה מינים רחוקים שמתעברים ומולידים זמ"ז, רק מעצמם אינם מזדווגים.

וגם מומחה אחד שאומר שא"א לחוליד ממינים רחוקים, שאצלו כל מה שיוולדים זמ"ז הוא מין אחד, מ"מ אומר ששוקדים במחקר ופתוח בהמצאות שונות שיצליחו להתגבר על מחסומי הרבי" שברא הקב"ה בין מינים למינים מסויימים, ויש בספריהם כמה וכמה דברים שכבר הצליחו להתגבר, והוא אומר שלמחר כבר יכליאו במינים רחוקים מאד. ולדין יש לחשוש שהמחר כבר חיי אתמול.

ועיי פרמ"ג ש"ד סי' פ' סק"ד שחביא מכר"ו ואין לחקשות צבי בקרנותיו שמא מבחמה וח"י הוא, דחיינו דקשיא לי דכל צבי שבא לפנינו אעי"פ שהוא בצורתו ובצלמו כצורת צבי ממש מ"מ נחוש שמא אביו או אמו תייש וילדו בין כלאים בדמות וצלם צבי ונאסור חחלב בגלל תערובות התייש שיש בו. ועיי פרמ"ג שם שעיקר חתי" ע"ז הוא משום דלא שכיח וחיינו כיוון דמעצמם אין רגילות לחזרוג. ונמצא לפי"ז בעופות דאכילה כחיים ששוקדים לחכליא לחשביח מקחם בין במינים קרובים או רחוקים שוב אי"א לסמוך להתיר מהצורה הבאה לפנינו שצריך לחוש שחכליאו עופות אסורים, [ובאמת, היום צורת העוף קצת "נייטרלי" דחיינו, בלי צורה מיוחדת שהם ממעטים מאד הנוצות ומלבינים את כולם ומורידים כל חלק בלתי יעיל].

ויש לדון להתיר מכמה פנים:

- א. רוב עופות טהורים וכל עוף שחכליאו נקטינן דכשר חיי.
- ב. אין טהור מתעבר מטמא, וכיון דחזינן דמתעבר ש"מ דטהור הוא.
- ג. כיון שזח רק תערובות של טמאים אמרינן זוז"ג מותר.
- ד. אפשר שאין השינויים ביניהם לתרנגולת שבמסורה גדולים, וממילא הם עדיין במסורת.

ה. מובא באחרונים שאעי"פ שעוף טהור לדין נאכל רק במסורת מ"מ בשנאכל כבר אין אוסרין אותו, אעי"פ שאין לו מסורת ואנן אכלינן כבר ותו לא אוסרינן.

ו. אפשר לסמוך אבדיקת סימנים ולבדוק אם יש ג' סימנים בגופן דזה סגי לשיטת רבינו משה ב"ר יוסף דרוב הראשונים כתבו שזח חפירוש מחחוור בדברי הגמרא דביש ג"ס בגופן תו ל"ח לדריסת, וכן כתבו הרבה פוסקים דמה דמתמרינן כדברי רש"י וחרא"ש דלא סגי בג' סימנים בגופן הוא רק חומרא, ואעי"פ שהמחבר והרמ"א סגרו עלינו חדרך שפסקו לחומרא כד' רש"י וחרא"ש ודעימי שצריך מסורת דוקא, מ"מ אפשר שבשעת חדחך כזו כהיום שקשה מאד לחחזיר ולאכול רק במסורת נסמוך על שיטת רמב"י דסגי בג"ס בגופן.

ז. ע"פ האמור נימא דכיון דמסתמא מכליאים מינים קרובים, וממילא מסתמא יש לחם ג' סימנים בגופן ונאכל בלא בדיקה בפועל.

ועכשיו נבא על סדר הדברים:

א. רוב עופות אינם טהורים דאעי"פ דאמרינן שמנח חכתוב בטהורים מפני שהם מועטינן כבר כתבו תוס' וחרשב"א בחולין סי"ג ע"ב ד"ה ודילמא דאעפ"כ עופות

טמאים מרובין מטחורין דמאח מיני עופות טמאים יש במזרח וכולן מין איי חן
[ויש גירסאות ח' מאות] ועיי' רשב"א שם ד"ח ודילמא דתירוץ זה עיקר, ודברי
הראשונים אלו העתיקם הפרמ"ג לאסור בש"ד ס"י פ' סק"ד. [ועוד הביאו
האחרונים דברי הר"י דבעופות טמאים לא סמכין כלל על רובא ולא ס"ס
דכתיב להבדיל בין הטחור ובין הטמא ויש איסור עשה עכ"פ גם נגד רוב וס"ס].
ב. בפ"ת הביא בס"י פ"ב סק"א מחת"ס תשו' ע"ד להסתפק אי זה שאמרו
בבכורות אין טחור מתעבר מטמא קאי רק על בחמות דאיירי בחו התם או גם
בעופות, ובאמת בתשו' אבני נזר נקט דגם בעופות דינא הכי, אבל האחרונים
חביאו מדברי התוס' נדה נ' דכתבו דתרנגולא דאגמא טחורה והזכר אסור.
ומבואר דבעופות לא נאמר הכלל דאין טחור מתעבר מטמא כ"כ מחת"ס שיק
וחבית שלמה וכ"כ במהרש"ם שחמנהג לאסור אווזות בשינוי ששחור בחרטום
שחוא בא מתערבות עופות טמאים עיי"ש במהרש"ם ח"ח ס"י קל"ח, ובס"י
קמ"ט שם הביא מכתבי הגח"ק מבוטשאטש דאפי' שינוי אחד אסרינן מטעם
תערובות עופות טמאים. וביותר בזמנינו שעושינן טצדקי להרביעם בחזרעה
מלאכותית ועוד. ובזה בבבבמות בוודאי שננקוט הכלל חמפ"ו בגמ' שלא לחוש
לתערובות טמאים, אבל לא להקל בעופות שמסקנת האחרונים שטחור מתעבר
מטמא, וכן נקט גם החזו"א ס"י י"ג ביו"ד, בפשיטות דבעופות מתעבר טמא
מטחור, וכך מבואר בפ"ת ס"י פ"ו סק"ב דשייך תערובות טמא וטחור בעופות,
וכן הוכיח הנצי"ב במשיב דבר תשו' כ"ב דמדאסרינן אווז חבר כמבוי בכל
הפוסקים אע"פ שמתעבר ויולד מאווז שלנו ש"מ דנקטינן דבעופות מתעבר
טהור מטמא [ועיי' תשו' מהר"ל שעוף שיש מסורת על הנקיבה אסור עדיין
לאכול הזכר עיי"ש תשו' צ"ח].

ג. בחת"ס הנ"ל כ' דבאופן שהזכר טמא והנקיבה טחורה בזה נפלגין בפלוגתא דזו"ז
גורם וחוששין לזרע האב אבל בנקיבה, טמא בוודאי, אבל באבני נזר הנ"ל רצה
להקל ג"כ מטעם דמעפרא גביל בביצת, אבל התם איירי במין אווזא דקיל טפי
כמבוי בשו"ע ס"י פ"ב. וכן בב"ש רצה להקל להלכה ולא למעשה דמעפרא
גדיל וזו"ז מותר גם ב"אמו טמאה, אבל כל האחרונים נקטו לאסור, והלא
הם כל המנויים בס"ק הקודם, ועוד הרבה בתשובות האחרונים ובחזו"א הנ"ל
ובח"י ר"ח הלוי על הרמב"ם ג"כ כ' דלענין מין טמא ל"ש מעפרא גביל.

ועיי' היטב במהר"ם שיק ס"י צ"ח צ"ט ק' שהם יסוד גדול לכל האמור באות
ב ו- ג. וכן בשו"ת דברי חיים ח"ב ס"י מ"ה, מ"ו, מ"ז, מ"ח.

ד. ענין השינויים שמצריך מסורת חדשה עיי' ג"כ כל התשובות הנ"ל. ובנד"ד הם
משונים לפחות כמו השינויים הנידונים בתשו' האחרונים, וביותר עיי' פרמ"ג
ס"י פ"ו סק"ז שהביא מסולת למנחה במי שאכל בר יונים שקורין ווולדי טויבן
דחינו יוני בר ועיי"ש בסולת למנחה שחשנויים קטנים הרבה מנד"ד. והתיר רק
כלים שאינם בני יומן כיון דבאו"ח איתא דבתורים ובני יונה לא מצינו במינם
טמאים עיי"ש. ועיי' תשו' מנ"א ח"ה ס"י א' ממרן משינווא זיע"א ובמשיב דבר
כ"ב.

ובגמבי"ק כ"ה איתא דאריך קוע"י וזוטר גו"ע לא הוי כלאים זב"ז ומ' דכל שיותר
שינוי מזה חיישינן לכלאים עיי"ש. וכן עיי' בגמ' חולין ס"ג ע"א דשוקינטא ופירש"י
שיש בהם ב' מינים. ועיי"ש בגמ' השינויים שאחד ירוק ואסור והאדום מותר.
עכ"פ העופות הנידונים שמכליאים כהיום. יש בהם שמשונים זמ"ז בראשן ורובן.
וכמוש"כ גם הדברי חיים בתשו' הנ"ל על הנידונים אז. ומלבד אלו הרבה שאין אנו
יודעים מי הם.

ה. מקור הדברים בערוגות חבושם הובא בדרכ"ת דבאינדיק אע"פ שנתברר
שהחזיקוהו בטעות וחשבו שיש עליו מסורה ואח"כ נתברר שאינו כן אעפ"כ לא
אסרינן ל"י כיון דמתגדל בחצרות לאלפים ולרבבות ולא ראינו אותו דורס סמכין

בדיעבד על זה ולא אסרינן ליה. וזה לא שייך כלל לנד"ד דבזמיננו אין מגדלים חמינים המשונים המוכלאים בעופות שלנו בחצירות, ורק במפעלים ובתי חרושת בחו"ל. וגם היום אין יודע עד מה בתכונות חדריסת, אבל גם בתש"ו משיב דבר ס"י כ"ב יש סברה כזאת שכ"ש על מין אווז הגדול שאוכלים אותו ויצאו עוררין שאין עליו מסורה. וכי שם זכיון שנכנס מסתמא ע"פ תוראת חכם תו לא אסרינן ליה וגם מזה קשה להביא לנד"ד א. שהוא עצמו כתב שם שאווז קיל שיש לו כף רגל רחבה ופה רחב וידעינן שאינו דורס. ועוד שהאינדא מכניסים כל העופות בלי שום חוראה ממאן דהוא. ועוד שיש חשש טמאים ממש התרנגולים בראים ועוד כמוש"י לעיל. וכן ממה שנבאר לקמן מסימני טומאה, ובזה אין שום נ"מ אם מקודם שאכלוהו או אח"כ. ועוד שבכל יום אפשר שיש מין חדש שעדיין לא אכלוהו. וגם מין זה עצמו שחשכים לחתירו אם יצטרפו אליו גדולי חדור לחיתר, יעויין תש"ו דובב מישרים ס"י קמ"ד שאין אוכלים אותם מחשש טומאה ועיי"ש שאסרם אפי" בסורה.

1. אע"פ שבתש"ו די"ח הני"ל שדי נרגא בבדיקת סימנים שהביא שם שאין אנו בקיאים בבדיקת סימנים מ"מ ריהטא דשמעתא של שאר הפוסקים שאפשר לבדוק סימנים גם בזמיננו. אבל הדי"ח כי שם עוד שאם יתאספו כל חכמי דורו לא יוכלו לחתיר בבדיקת סימנים נגד השו"ע וחרמ"א שצריך דווקא מסורה כדי רש"י וחרמ"א. אבל גם אם נשיג כל העופות המוכלאים ונבדוק אותן ונמצא בהם ג"ס בגופן עדיין נצטרך לגדלם בחצירות ולבדוק אם לפי ראות עיינינו לפחות אינם דורסים לפי כל שיטות הראשונים. וכמוש"כ הפרמ"ג דחיישינן לכל השיטות בדריסה. ומי יתן לנו כל חמינים לבדוק ג' סימנים חוץ ממה שלא עלה על דעת אחד מחפוסקים לחתיר למעשה כשיש חשש טמאים ממש וכמוש"י באות הקודם.

2. לכאורה צריך לבדוק בפועל ממש וכמוש"כ הרמב"ם מ"ע לבדוק בסימנים, ועוד בוודאי שיוכל לחיות בין ההכלאות מינים שאין קורקבנן נקלף ביד. או שאין לו צורת זפק, או שאין לו אצבע יתירה.

עוד מצאנו ריעותא גדולה שנמצא מספר לא מבוטל של ביצי כד או חד חד וחם מעוררים חשד שיש כאן עוף אחד בתכלאות שביציו כד כד שזה סימן טומאה גמור.

ואף שבחלק"ט כי לבדוק בדקדוק. מ"מ הפרמ"ג הביא דבריו בסי"י פ"ו סק"ו דדווקא בנמצא בלול תרנגולים מתירין בבדיקת כד חד בדקדוק, אבל במכירין בטביע אינו בודק בדקדוק וכשרואה שינוי חוששין שהוא טמא. ובאמת בכפי יונה נסתפק בזה אי בודקין בדקדוק עיי"ש. ויש מרבתינו האחרונים שכתבו שאם נמצא שתרנגולת הטילה כד כד אמרינן שזה גמל במעי פרח ועפ"י אין בודקין בדקדוק כלל, וכמוש"כ בכפי יונה, רק אן מצרפין ב' השיטות ומתירין בלול של תרנגולים בבדיקה בדקדוק. ובאמת בגמ' חולין ס"ג איתא דסימנים לאו דאורייתא דאיכא בעורב דדמיה לדיונה וע"פ פ"י הר"ן שם והגהות ר"פ בסמ"ק כוונת הש"ס דדמיה לדיונה בסימנים דכד חד ונקט הש"ס דדמיה לדיונה כיון שאינו כד חד כשאר טחורים רק ביונה הוא כד חד הגרוע דאשכחן בטחורים, ועורב דומה לו ולכן הביא הש"ס דדמיה לדיונה. ומבואר דכל שיותר כד כד מיונה אסור, וזה כשיי האחרונים שאין בודקין בדקדוק.

ועיי' פרי"ת ס"י פ"ו סק"ב שכ"ש דכל שחעוף במסורת גמורה ואין חשש תערובות עופות בלא מסירה אפי" אי הטיל ביצה כזאת מותר, אבל ביש איזו שהוא חשש תערובות וחטיל ביצה כזאת אסרינן חעוף וביציו. וא"כ בנד"ד צע"ג שנתרבו מאד ביצים כאלו, וכן בדרי"ת ס"י פ"ב ססק"ו הביא מבית מאיר כתיי הגהות על חפליתי דאם מין אחד אף איזה אחדים מהם הטילו ביצים כאלו אסרינן כל חמין כבשר חזיר. ואפי" נגד מסורת הגאונים דפה ורגל רחב.

וחנה אנשי המדע של זמנינו רובם אומרים ע"פ התיאורי הכתובה בספריהם שכל התרנגולים הישוביים של היום מקורם בתרנגול חבר שבייתו אותו לפני אלפים שנים. ולפייז כולם מין אחד וגם הבראיים כשרים. וזה חבל גמור שבגמ' איתא שהם טמאים, וכן הם אומרים באוונים שמקור כל האוונים מאווז חבר וגם זה חבל שאווז חבר כלאיים באווז חבייתי כמבוי בגמ' ב"ק. וזה חשטות אינו חדש תחת השמש. וחובא באבן עזרא פי שמיני על דוכיפת (שהוא תרנגול חבר ונמנה בטמאים) וז"ל אמרו הצדוקים שהיא התרנגולת והם טפשי עולם כי מי הגיד להם, דחינו שהצדוקים טענו לטמא התרנגולת שהוא מין אחד עם התרנגול ברא, והיום באים לחתיר מטעם זה, ואין כל חדש.

ולסיכום הענין, שהאידינא אין אתנו יודע מה ומרכיבים בעופות בין ממינים קרובים ובין ממינים רחוקים ויש גם הכלאות עם תרנגולים בראיים שמבוי בגמ' שהם טמאים וכן הריעותא דכד כד, וככל מה שנתבאר, ואם חלילה ישאר הדבר כן יתבטל כל ענין מסורת בעופות וזה גרע הרבה מתערובות של פ"א שיש לדון לחיתר או לאיסור, אבל כאן אנו דנים על עיקר הדין בשו"ע של מסורה ושל איסור אכילת עופות טמאים.

ודי ישקיף ממרום וירחמנו.